

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.Н. КАРАЗІНА**

КОЗАЧУК АНДРІЙ МИХАЙЛОВИЧ

УДК: 81'255.4:159.937(043.3)

**ІДІОЛЕКТ ПЕРЕКЛАДІВ РОМИ ФРАНКО:
СЕМАНТИЧНИЙ ТА СТИЛЕМЕТРИЧНИЙ АСПЕКТИ**

Спеціальність 10.02.16 – перекладознавство

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук**

Харків – 2018

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано на кафедрі англійської філології та перекладу Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор фізико-математичних наук, професор
СТРІХА МАКСИМ ВІТАЛІЙОВИЧ,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри фізичної електроніки

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, доцент
ІВАНИЦЬКА МАРІЯ ЛОНГІНІВНА,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
завідувач кафедри германської філології та перекладу

кандидат філологічних наук, доцент
КАМ'ЯНЕЦЬ АНЖЕЛА БОГДАНІВНА,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
доцент кафедри перекладознавства і контрастивної
лінгвістики імені Григорія Кочура

Захист дисертації відбудеться "5" жовтня 2018 року о 14:30 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.051.27 у Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна за адресою: майдан Свободи, 4, ауд. 7-75, м. Харків, 61022.

Із дисертацією можна ознайомитися у Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна за адресою: майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022.

Автореферат розіслано "27" серпня 2018 року.

Вчений секретар
Спеціалізованої вченої ради

І.І. Морозова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Дисертацію присвячено вивченню ідіолекту перекладача на основі мовностилістичних особливостей українсько-англійських перекладів художньої прози.

Теоретичну основу дослідження становлять праці українських та зарубіжних вчених, які присвячено стилістиці тексту (І. Арнольд, М. Бахтін, Т. Ляшенко, Л. Оверстейхен, В. Одинцов, В. Самохіна та ін.), індивідуальному стилю автора (Н. Безребра, О. Білецький, М. Кравченко, А. Лебідь, Ф. Погребенник, К. Сізова, Н. Фатєєва, П. Филипович, І. Шевченко та ін.), проблемі збереження стилю тексту та автора при перекладі (Л. Бондарчук, М. Брандес, А. Кам'янець, Г. Мірам, Н. Романюга, М. Стріха, Г. Триведі, Г. Шатков та ін.), стилеметрії (В. Андрєєв, С. Верховін, Б. Головін, Н. Журавльова, А. Зенков, М. Зуріні, О. Павлишенко, Н. Тукмакова та ін.), лексичному аспекту перекладу художнього тексту (С. Алтухова, Т. Андрієнко, Н. Багринцева, В. Виноградов, С. Влахов, Л. Грек, А. Гудманян, Р. Зорівчак, Т. Корольова, І. Корунець, Г. Тихоновська, С. Флорин, І. Фролова та ін.), лексикографічним проблемам перекладу (П. Донець, К. Чубенко та ін.), літературознавчому аспекту перекладу (Т. Гундорова, Н. Гуті, О. Дорошкевич, В. Єрофєєв, С. Єфремов, М. Зеров, С. Павличко, А. Погрібний, Д. Чижевський та ін.), теорії дослідження перекладу та загальним питанням перекладознавства (Л. Бархударов, Л. Безугла, М. Венгренівська, С. Ґул, В. Демецька, В. Заяць, М. Іваницька, О. Кальниченко, Є. Княжева, Л. Коломієць, В. Коптілов, В. Левицький, А. Пермінова, О. Ребрій, О. Селіванова, П. Тороп, О. Чередниченко, К. Чуковський, А. Швейцер та ін.).

Актуальність теми роботи зумовлено потребою в системних дослідженнях перекладацького доробку канадійської перекладачки українського походження Роми Франко. Дослідження сучасного доробку Роми Франко на матеріалі перекладів творів Б. Грінченка, Г. Хоткевича, М. Коцюбинського, І. Франка, Л. Мартовича, О. Кобилянської та О. Пчілки кінця ХІХ – початку ХХ століття, що відтворюють розмаїття стильових пошуків, притаманних добі утвердження принципів модернізму в українській прозі – важлива складова процесів, спрямованих на підтримку контактів між українською культурою та культурами англійських країн. Вивчення рецепції українських художніх текстів у світі сприяє глибшому розумінню процесу глобального формування уявлення про українську культуру.

Гіпотеза дослідження полягає у тому, що ідіолект перекладача доступний до вивчення за допомогою кількісних вимірювань окремих параметрів стилю тексту перекладу, на основі яких можна оцінити ступінь адекватності виконаного перекладу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано в межах комплексної наукової теми Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка "Мова, література, переклад: від дескриптивних до структурно-системних досліджень", реєстраційний № 0111U007698 та наукової теми кафедри англійської філології та перекладу Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка "Теоретичні й прикладні аспекти англійської комунікації", затвердженої Вченою радою Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка, протокол №8 від 26 травня 2017 р.

Мета дисертаційного дослідження: виявити особливості ідіолекту Роми Франко шляхом зіставлення кількісних параметрів мовостилів текстів її англійських перекладів та оригінальних творів української прози межі XIX-XX століть.

Завдання дослідження, виконання яких необхідне для реалізації мети:

- визначити основні ознаки ідіолектів Б. Грінченка, Г. Хоткевича, М. Коцюбинського, Л. Мартовича, І. Франка, О. Кобилянської та О. Пчілки та порівняти їх із провідними тенденціями у літературних процесах англійських країн;

- з'ясувати роль Роми Франко у формуванні сучасного корпусу перекладів класичної української літератури англійською мовою;

- розробити комплексну методику стилеметричного дослідження трансформацій у межах семантичного аспекту мовностилістичних особливостей текстів перекладу української прози англійською мовою;

- визначити найтипівіші лексичні одиниці, які спричиняють труднощі при перекладі віддалених у часі текстів;

- порівняти мовностилістичні особливості текстів перекладів Роми Франко та оригінальних текстів і окреслити основні тенденції трансформації мовостилістичності тексту при перекладі;

- з'ясувати визначальні ознаки ідіолекту Роми Франко.

Об'єкт дослідження: ідіолект Роми Франко – перекладача української художньої прози англійською мовою.

Предмет дослідження: стилеметричні показники окремих параметрів семантики мовостилістичності текстів англійських перекладів української малої прози межі XIX–XX століть, виконаних Ромою Франко.

Матеріалом дослідження є тексти української прози Б. Грінченка (5 назв), Г. Хоткевича (6 назв), М. Коцюбинського (3 назви), Л. Мартовича (2 назви), І. Франка (18 назв), О. Кобилянської (22 назви), О. Пчілки (5 назв) загальним обсягом 1763 сторінки та їх англійські переклади загальним обсягом 2213 сторінок. Оперативна частина вибірки містить 3421 лексичну одиницю з

оригінальних текстів та їхні відповідники з текстів перекладів, а також 1028 одиниць перекладацьких коментарів.

Методика дослідження корелює з метою та завданнями дисертації і передбачає використання загальнонаукових (*індукції, дедукції, аналізу, синтезу, описового, зіставного та структурного*) та спеціальних лінгвістичних, літературознавчих та власне перекладознавчих методів. Зокрема, *контекстуальний аналіз* використано для визначення впливу контексту на наявність або відсутність стилістичного маркування лексичної одиниці в тексті, *лігвокультурологічний аналіз* – для з'ясування ступеню культурно-національного маркування її значення, *синхронне зіставлення* – для визначення ступеню трансформації у перекладі, *трансформаційний аналіз* – для визначення оцінки кількісного значення одиниці ідіолекту в елементі вибірки, *реконструкція методу перекладу* – для визначення середнього відносного ступеня відхилень від авторського ідіолекту в перекладах Роми Франко. Для виконання різних арифметичних та логічних операцій з елементами вибірки використано *квантитативні* методи, до складу яких входять *статистичні* методи, котрими традиційно послуговується стилеметрія (О. Павлишенко).

Наукова новизна роботи полягає у тому, що в ній **уперше** здійснено узагальнений огляд усього перекладацького доробку Роми Франко, визначено загальні риси ідіолекту її перекладів, застосовано стилеметричний підхід до дослідження її текстів, обґрунтовано використання термінів *інтергლოსальність* та *інтергloseма* у перекладознавстві.

Наукова новизна роботи може бути узагальнена у таких **положеннях, що виносяться на захист**:

1. Ідіолект перекладача накладається на ідіолекти всіх авторів оригінальних текстів, над якими він працює. Стилеметричне дослідження ідіолекту перекладача є одним з інструментів визначення ступеня адекватності перекладу.

2. Методика стилеметричного дослідження ідіолекту перекладача ґрунтується на порівнянні текстів оригіналу та перекладу, що передбачає кількісне вимірювання ступеню прояву трансформацій у перекладі за окремими параметрами:

2.1. Початковою точкою відліку для вимірювання ступеню прояву трансформацій у перекладі є загальна кількість одиниць ідіолекту, яка дорівнює кількості елементів підвибірки в межах одного окремого параметру.

2.2. Кількісне значення одиниці ідіолекту у перекладі для кожного елемента вибірки варіюється в залежності від ступеню прояву трансформації у перекладі, збереження стилістичних ознак та характеру компенсації, до якої вдається перекладач.

2.3. Умовний кількісний ступінь відхилення від авторського ідіолекту залежить від сумарної кількості значень одиниць ідіолекту у перекладі, що дає можливість визначити умовний відносний ступінь відхилення від авторського ідіолекту у відсотках. Значення обох величин обчислюються за кожним окремим семантичним параметром ідіолекту.

2.4. Загальний висновок про ступінь відхилення від авторського ідіолекту у перекладі формулюється на основі середнього значення цієї величини за окремими параметрами.

3. Результати кількісних вимірювань ідіолекту перекладів Роми Франко демонструють тенденції до трансформацій за такими окремими параметрами:

3.1. Переклад власних назв і форм звертання не становить значних труднощів при перекладі. Найпоширеніший спосіб відтворення таких одиниць – транслітерація, втрати конотаційного характеру компенсуються засобами контексту.

3.2. Середній ступінь труднощів у порівнянні з власними назвами, звертаннями, культурно- та історично маркованою лексикою і фразеологізмами викликають інтертекстуальні елементи, інтергloseми та емоційно навантажена лексика, що зумовлено різним ступенем спорідненості культур та мов оригіналу, перекладу та інтергloseм.

3.3. Найбільший ступінь труднощів при перекладі становить культурно- та історично-маркована лексика та фразеологічні одиниці. Для підвищення ступеню адекватності перекладу використовується контекст та перекладацькі коментарі у глосарії.

4. Загальні риси ідіолекту Роми Франко характеризують його як простий із залученням значного словникового складу мови, іншомовними та інтертекстуальними елементами, з великою кількістю хронотопів та різноманітних виражальних засобів.

Теоретичне значення роботи полягає у тому, що проведене дослідження перекладацького доробку Роми Франко є корисним для подальших розвідок, присвячених рецепції текстів української національної літератури світовою спільнотою. Зокрема, порівняння ідіолектів українських письменників є внеском до компаративних студій, розгляд трансформацій у перекладі за окремими параметрами – до теорії художнього перекладу, порівняльної лексикології та порівняльної стилістики, аналіз контенту глосаріїв – до лексикографії. Розроблена комплексна методика стилеметричного вивчення ідіолекту перекладача збагачує корпус міждисциплінарних досліджень і може бути взята за основу для опрацювання ідіолектів інших перекладачів, використовуватися для перекладознавчої атрибуції текстів і для оцінки якості художнього перекладу. Запроваджені й обґрунтовані у роботі терміни

"інтергლოსальність" та "інтергloseма" є внеском у вітчизняне термінознавство і спрощують ряд формулювань у подальших філологічних розвідках.

Практичне значення дисертації полягає у тому, що теоретичні положення і практичні результати дослідження можуть бути використані у процесі фахової підготовки філологів для викладання курсів "Теорія перекладу", "Основи художнього перекладу", "Порівняльна лексикологія", "Порівняльна стилістика", "Порівняльна типологія" та ін., здійснення керівництва написанням курсових та кваліфікаційних робіт студентами, створення навчальних посібників та методичних рекомендацій для студентів закладів вищої освіти та для працівників у галузі перекладу.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дослідження оприлюднено на 20 наукових конференціях (6 всеукраїнських та 14 міжнародних) та 1 круглому столі: "Літературний процес: кордони герменевтики, рецептивної поетики, теорії інтерпретації" (Київ, 2011 р.); "Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу" (Житомир, 2011 р.); "Літературний процес: структурно-семіотичні площини" (Київ, 2012 р.); "Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки" (Київ, 2012 р.); "Міжкультурна комунікація: мова – культура – особистість" (Острог, 2012 р.); "Žmogus kalbos erdvėje" ("Людина у просторі мови") (Каунас, Литва, 2012 р.); "Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація" (Харків, 2013 р.); "Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика" (Київ, 2013 р.); "Tarp eilučių: lingvistikos, literatūrologijos, medijų erdvė" ("Між вимірами: простір лінгвістики, літературознавства та медіа") (Каунас, Литва, 2013 р.); "Текст у сучасному лінгвістичному вимірі" (Переяслав-Хмельницький, 2013 р.); "Дискурс у сучасному науковому, соціокультурному та інформаційному просторі" (Маріуполь, 2013 р.); "Актуальні проблеми германо-романської філології та освітній соціокультурний процес" (Тернопіль, 2013 р.); "Слово і речення: синтактика, семантика, прагматика" (Київ, 2013 р.); "Мови і світ: дослідження та викладання" (Кіровоград, 2014 р.); "Лінгвалізація світу" (Черкаси, 2014 р.); "Молодые ученые в инновационном поиске" (Мінськ, Білорусь, 2014 р.); "Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації (ELLIC 2015)" (Івано-Франківськ, 2015 р.); "Актуальні проблеми філологічної науки та педагогічної практики" (Дніпро, 2016 р.); "Актуальні проблеми літературознавства та мовознавства" (Київ, 2016 р.); "Борис Грінченко – відомий і невідомий" (Київ, 2016 р.); "Комунікативний дискурс у полікультурному просторі" (Миколаїв, 2017 р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено в 17 одноосібних публікаціях автора: 10 статтях, 6 з яких у наукових фахових виданнях України, 1 – у закордонному спеціалізованому науковому

виданні, 3 – в інших виданнях, та 7 тезах конференцій. Загальний обсяг публікацій – 7,29 авт. арк.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації – 11,4 авт. арк., з яких основного тексту – 9,5 авт. арк. Список літератури налічує 392 позиції, з яких 129 джерел іноземними мовами (крім російської), 72 – ілюстративних, 19 – довідкової літератури.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, методи дослідження, висвітлено наукову новизну і положення, що виносяться на захист, теоретичне та практичне значення роботи, сформульовано мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження.

У розділі 1 "**Лінгвостилістичні трансформації у текстах Роми Франко: теоретичні основи дослідження**" розглянуто поняття стилю тексту та ідіолекту з лінгвістичної точки зору у площині перекладознавства, англо-канадистики та українистики, а також здійснено загальний огляд перекладацького доробку Роми Франко.

Стиль тексту характеризується специфічною системою слів, виразів, мовних та позамовних засобів, вибір яких мотивується впливом на адресата тексту. Кожному автору притаманний втілений у його творах ідіолект, який включає у себе критерії добору та застосування одиниць мови. Такий добір здійснюється з метою прагматичного впливу на читача. Звідси випливає, що ідіолект є спільною характеристикою стилів різних текстів одного автора.

Під час перекладу стиль тексту може змінюватися. Відтак стає можливим вести мову про ідіолект перекладача, який за аналогією до дефініцій Н. Безреброї та В. Муратової визначено, як мотивований вибір перекладачем певних художніх засобів, зумовлених рядом причин, пов'язаних з процесами сприйняття та відображення світу за допомогою мовних засобів, з метою збереження прагматичного впливу на читача тексту перекладу. Ідіолект перекладача відображається у тексті перекладу і доступний до дослідження лише через ці тексти. На цій підставі у роботі використовується термін "ідіолект перекладу", який ототожнено з "ідіолектом перекладача" в межах обраної теми. Прояв перекладачем власного стилю неминучий (В. Виноградов, В. Коптілов, О. Ребрій). Оскільки ідіолект є складовою авторського стилю, то факт підсвідомого прояву перекладачем власного стилю поширюється також і на ідіолект. В усіх якісних перекладах перекладач прагне звести прояви власного ідіолекту до нуля.

Ступінь трансформації стилю у процесі перекладу може бути визначено на підставі аналізу особливостей відтворення його компонентів, що має прямий зв'язок з пошуком еквівалентів різного рівня (Я. Рецкер, О. Швейцер, Е. Табаковска, О. Селіванова та ін.).

Для визначення ступеню трансформацій доцільно звернутися до здобутків стилеметрії, яка часто використовується для класифікації текстів та визначення авторства (М. Зуріні) і для об'єктивного вивчення ймовірнісних характеристик усіх мовних одиниць і категорій (Б. Головін). Окремі параметри ідіолекту перекладу вимірюються у контексті їх порівняння з аналогічними параметрами "нульового стилю" (термін О. Павлишенко). Таким чином, нульовий стиль реалізується у мовленні засобами ідіолекту автора оригінального тексту. Зіставлення кількісних показників аналогічних параметрів ідіолектів автора та перекладача дає можливість зробити конкретні висновки про ступінь адекватності перекладу, а відповідно – про особливості сприймання тексту перекладу цільовою аудиторією.

Стилістичні трансформації, які належать до лексичної підсистеми мови, розглянуто у контексті тісного взаємозв'язку з культурою, що дозволяє виконувати дослідження в межах парадигми культурного повороту в перекладознавстві. З огляду на цю парадигму, у роботі йдеться про трансформацію стилів в українській та англо-канадській літературах межі ХІХ-ХХ століть.

В українській літературі відбувається перехід від народництва до модернізму. Народництво поєднувало в собі риси романтизму та реалізму. Типовим прикладом "народницьких" текстів є твори Б. Грінченка. На межі між стилями перебуває творчість Олени Пчілки, Г. Хоткевича та І. Франка. Стиль творів М. Коцюбинського та О. Кобилянської є модерновим, про що свідчать спроби розвитку лексичної системи української мови і зміни вектору цільової аудиторії на високоосвічений соціальний клас. В англо-канадській літературі цього періоду відбувався перехід від романтизму до неоромантизму. Спільними рисами в обох літературах цього періоду можна вважати національний підтекст у морально-етичній проблематиці, а також загальні ознаки стилю.

Рома Франко розпочала роботу над перекладами після завершення науково-педагогічної кар'єри у 1996 р. За значний перекладацький доробок вона отримала Премію імені Дж. Луцького у 2009 р.

У дисертації здійснено періодизацію перекладів Роми Франко. 1-м періодом умовно визначено 1998-2000 роки, коли були видані переклади "жіночої прози". 2-м періодом (2001-2002 роки) – переклади української прози радянської доби, до якого також увійшли переклади оповідань про Голодомор 1932-1933 років. 3-й період (2004-2010 роки) включає "чоловічу прозу" другої половини ХІХ – першої половини ХХ століття. У ньому виділено підперіод

(2006 рік), коли було видано 4 книги з перекладами творів І. Франка до 150-ї річниці з дня народження письменника. 4-й період перекладацької діяльності Роми Франко датується 2013 роком, коли вийшли 3 книги з перекладами повістей У. Самчука та О. Бердника. До цього періоду віднесено переклади, які мають спільний час публікації.

З офіційних релізів видавництва Language Lanterns Publications відомо, що для роботи перекладачка намагалася обирати саме такі твори, які раніше не було перекладено англійською. Опубліковані переклади розповсюджуються на комерційній основі через сайт видавництва, інтернет-магазини та книгарні Канади, США, Великої Британії та Австралії; частину перекладів передано на безоплатній основі до бібліотек 45 закладів вищої освіти України.

Таким чином, Рома Франко, як українсько-англійський перекладач, що працює у Канаді, є представником англо-канадської літератури, здійснює популяризацію української літератури у світі і встановлює зв'язок між українською та іншими національними літературами.

Розділ 2 "Особливості художнього перекладу: методологія стилеметричного вивчення лексико-семантичних трансформацій" присвячено методології дослідження та особливостям застосування його методів та прийомів у межах обраної теми.

Дослідження спирається на такі методи, як загальний, зіставний, контекстуальний, лінгвокультурний, трансформаційний аналізи, спостереження, основний випадковий відбір, синхронне зіставлення, елементи квантитативних методів та ін.

У роботі подано процедуру опрацювання текстового матеріалу і створення вибірки. Матеріал дослідження являє собою дві паралельні вибірки, зміст однієї з яких (відповідники у текстах перекладів) залежить від змісту іншої (одиниці, вибрані з оригінальних текстів). Кожна з вибірок поділяється на 9 підвбірок (власні назви; форми звертань; культурно-маркована лексика; історично-маркована лексика; інтертекстуальні елементи; інтергloseми; фразеологічні одиниці; діалектизми; емоційно-навантажена лексика), кожна з яких також є паралельною до аналогічної підвбірки в іншій вибірці. Кожна підвбірка відповідає окремому параметру стилеметричного дослідження лексичного компоненту ідіолекту перекладів. У результаті опрацювання елементів кожної з паралельних вибірок використано умовну величину "кількісного значення одиниць ідіолекту" і з її допомогою з'ясовано умовний відносний ступінь відхилення від авторського ідіолекту у тексті перекладу, виконаного Ромою Франко.

Отриманий результат умовного відносного ступеню відхилення від авторського ідіолекту вказує на ступінь близькості власного ідіолекту Роми

Франко до ідіолектів авторів, переклади творів яких розглядаються у дисертації (менше значення змінної свідчить про більший ступінь близькості).

Таким чином, на **першому етапі** дослідження обрано і уточнено його термінологічний апарат і визначено основні поняття. У результаті теоретичних розвідок сплановано структуру вибірки та основні дії з її елементами. На **другому етапі** проаналізовано художні тексти, що послужили матеріалом дослідження, і на їх основі створено вибірку лексичних одиниць з поділом на окремі підвибірки, перелік яких вказаний вище. В окремому полі таблиці здійснено підрахунок загальної кількості внесених до вибірки елементів. До кожної з лексичних одиниць **на третьому етапі** дібрано відповідник з тексту перекладу і визначено кількісне значення одиниці ідіолекту у перекладі. На **четвертому етапі** обчислено умовний кількісний та відносний ступені відхилення від авторського ідіолекту у перекладі за окремими підвибірками та узагальнено за вибіркою в цілому. За результатами обчислень на **п'ятому етапі** описано ідіолект Роми Франко у загальних рисах і зроблено висновки щодо близькості стилю текстів її перекладів до текстів оригіналу, і про особливості рецепції цих текстів в англomовному світі.

У розділі 3 "**Стилетворчі компоненти семантичного аспекту ідіолекту Роми Франко**" визначено ступінь відхилень від авторського ідіолекту при перекладі на основі аналізу перекладу різних складових лексичного компоненту семантичного та стилеметричного аспектів стилю тексту.

Семантичний аспект ідіолекту оцінено за двома окремими компонентами – лексичним та лексикографічним. Неоднорідність та комплексність лексичного компоненту зумовила його аналіз за окремими параметрами.

Спочатку в роботі досліджено відхилення від авторського ідіолекту при перекладі за такими параметрами лексичного компоненту: відтворення власних назв, форм звертання, культурно-національних понять, історизмів та архаїзмів, інтертекстуальних елементів, інтергloseм, фразеологічних виразів, діалектизмів, емоційно-навантаженої лексики.

Підвибірка по власних назвах містить 1138 одиниць, з яких переважна більшість (84 %) транслітерується або транскрибується у тексті перекладу. У деяких випадках спостерігаються втрати національного колориту та додаткової конотації, наприклад: *I no stepax usyudi, i tam, de oto tener Viyskovi Zemli...* (Г. Хоткевич). – *And they rode through all the steppes, to where the Viyskovi Zemli are now...* (H. Khotkevych). Вжитий у реченні топонім позначає місце, імовірно, на території України, сама назва не створює точної локалізації подій. При цьому семантика слів, що до неї входять, створює необхідний для сюжетної лінії твору історичний контекст "пограниччя". Враховуючи важливість створеного нею контексту в оригінальному тексті, вважаємо, що у цьому випадку було б доцільніше її перекласти або пошукати замітник (напр.

borderlands), ніж використовувати транслітерацію. Водночас, перекладачка активно залучала коментарі для компенсації втрат при перекладі. Підвибірка по власних назвах показала відносно низький ступінь відхилення від авторського ідіолекту – 3,2 %.

При перекладі звертань Рома Франко досягла високого ступеня точності, використовуючи транслітерацію, дослівний та еквівалентний переклад з компенсацією виражальними засобами, властивими мові перекладу, а також залученням перекладацьких коментарів у глосарії. Відхилення від авторського ідіолекту при перекладі звертань складає 2,7 %. Серед типових прикладів – традиційні для української культури форми звертання, що є назвами членів сім'ї, але не позначають родичів: *Дядьку, я не злодіяка!* (Б. Грінченко). – **Uncle, I am not a thief!* (В. Hrinchenko). Тут адресат звертання не є родичем адресанта, хоча у перекладі використано дослівний переклад. Водночас спостерігаємо авторське позначення зірочкою (*) слова *Uncle*, що означає наявність перекладацького коментарю у глосарії, який міститься у кінці видання: *"Uncle – term used by peasants in addressing an older man"* (R. Franko). У таких випадках коментар допомагає зберегти конотацію, а калькування – національний колорит хронотопу твору.

Підвибірка по культурно-маркованих лексемах показала, що для їх перекладу використовувалися різні способи – транслітерація і транскрипція (34 % випадків), добір відповідника, за потреби – залучення перекладацьких коментарів, наприклад: *Повітка, ворота, тин, хлів... – все це має завершити цикл якоїсь своєї роботи...* (Г. Хоткевич). – *A barn, a gate, a walled fence, a stable... – all of them had to complete a designated cycle of duty...* (H. Khotkevych). У наведеному реченні міститься декілька культурно маркованих слів, які замінені відповідниками. Зокрема, значення слова *fence* у певній мірі експлікується за допомогою дієприкметника *walled*, однак не даючи читачеві повного поняття про тип згаданої огорожі. З огляду на відмінності між українською культурою та культурами англомовних країн, ступінь відхилення від авторського ідіолекту по цій підвибірці відносно високий (37,6 %).

Переклад історично-маркованої лексики становить більшу проблему через наявність часової відстані. Більшість історизмів на момент написання текстів не були історизмами, тому перекладацьке рішення залежить від прагматичної мети, яку поставив перед собою перекладач. Рома Франко відтворює історично-марковану лексику переважно за допомогою добору еквівалента без історичного забарвлення, еквівалента з відповідним історичним забарвленням, а також засобами транслітерації з коментарем у глосарії. Переважання першого способу зумовлює найбільший ступінь відхилення від авторського ідіолекту – 47,1 %, наприклад: *Петро тихо йшов до волости* (Б. Грінченко). – *Petro walked quietly to the village office.* (В. Hrinchenko). Однак є також випадки заміни

українського історизму англійським: *Він ... добре вивчив приказку: "хто шага не береже, той сам шага не вартий"* (Б. Грінченко). – *He ... had taken to heart the saying "If you don't take care of your pennies, you're not worth a penny yourself"* (В. Hrinchenko). У цьому прикладі історизм *шаг* замінений на загальноновживане англійське *penny* (що для Канади теж уже стало історизмом); цей спосіб є контекстуальним перекладом – з одного боку, в обох культурах (українській і канадській) ця грошова одиниця на цей час не перебуває в обігу, з іншого – в обох мовах (українській та англійській) лексема позначає найменшу грошову одиницю, набувши відповідного конотативного значення.

Менші перекладацькі втрати спостерігаються при збереженні інтертекстуального ефекту, незважаючи на те, що у багатьох випадках перекладачка виконує авторський переклад інтертекстуальних елементів. Підвищенню якості перекладу сприяє широке використання різних типів форматування тексту, а також перекладацькі коментарі у тексті та у глосарії. Наприклад, у тексті повісті Олени Пчілки "Товаришки" є уривок з перекладу-травестії І. Котляревського "Енеїда", цитування або алюзії на який є впізнаваними: *"Еней був парубок моторний, ... і хлопець хоть куди козак, удавсь на всеє зле проворний, завзятіший од всіх бурлак!.."* (О. Пчілка). У перекладі з'являється типове для поезії форматування:

*"Eney [Aeneas] was a clever lad,
And every inch a kozak [Cossack] bold,
Born in mischief to excel,
More cunning than vagabonds of old."* (О. Pchilka).

Крім поділу на рядки у фрагменті наявні лапки і пояснення власної назви через відомий в англійській культурі еквівалент. Також дотримано римування другого та четвертого рядків, ритм та віршований розмір у першому та другому рядках, що частково компенсує перекладацькі втрати інтертекстуального ефекту.

У тексті оповідання Г.Хоткевича наводиться своєрідне непряме цитування Старого Заповіту, яке взяте в лапки і знайоме читачу навіть без конкретного посилання: *"І він узяв плод... і їв..."* (Г. Хоткевич). Рома Франко також бере за основу перекладу канонічний англійський переклад: *And he took of the fruit... and ate thereof...* (Н. Khotkevych). Таким чином, у цьому прикладі зроблено все можливе для збереження ефекту інтертекстуальності. Загалом обчислення показали відхилення від авторського ідіолекту при перекладі інтертексту – 19%.

Приблизно з такою самою якістю Рома Франко відтворює інтергloseми. *Інтергloseма* – це іншомовний елемент у тексті, який може бути представлений одиницею тексту різних рівнів, менших за надфразу єдність (фонослово, синтагма, фраза, речення, тощо). У деяких випадках інтергloseма є

інтретекстуальним елементом. Наявність інтергloseм у тексті спричинена *інтергloseальністю* – явищем використання іншомовних елементів у художньому тексті.

При виборі перекладацького рішення, у кожному випадку береться до уваги ступінь спорідненості мови інтергloseми та основної мови твору, а також абетка, якою послуговується мова інтергloseми. Ступінь відхилення від авторського ідіолекту при відтворенні інтергloseм становить 21,7%. Оригінальним прикладом є відтворення грецької літургійної інтергloseми у перекладі оповідання М. Коцюбинського "Дебют" – у текстах письменника інтергloseми пов'язані з виносками унизу сторінки, де зазначається їх мова та подається переклад українською, а у тексті перекладу – зберігаються та супроводжуються англійським перекладом, поміщеним прямо до тексту у квадратних дужках без залучення виносок чи глосарію і без зазначення мови інтергloseми: *Kyrie, elèjson...* (М. Коцюбинський). – *Kyrie, elèjson [Lord have mercy]...* (М. Kotsyubynsky). Виноска виглядає так: *Kyrie, elèjson...* (Грецьк.) – *Господи, помилуй.* – Ред. Із прикладу видно, що примітки до оригінального тексту не авторські, а додані редакторами збірки. Крім того, для запису грецької інтергloseми в обох варіантах використовується не грецька абетка, а латинічна з діакритичними знаками. Частина інтергloseм є також інтретекстуальними елементами, наприклад, в одному з досліджених текстів інтергloseма є епіграфом з посиланням на оригінал: *Motto: Der Mensch ist Etwas, was überwunden werden soll...* (О. Кобилянська). У виносці знизу сторінки наводиться переклад українською мовою, також із посиланням. В оригінальному тексті Ф. Ніцше справді є таке речення, воно відрізняється лише одним словом, проте семантика зберігається. У перекладі також наведено оригінал, після якого у квадратних дужках знаходиться переклад: *Epigraph: Man is something that is to be surpassed* (О. Kobylianska). При зіставленні з повнотекстовим англomовним перекладом твору Ф. Ніцше також спостерігається майже повний збіг, де версія Роми Франко відрізняється лише одним словом, яке не спричиняє семантичних відмінностей.

Фразеологічні одиниці перекладаються також різними способами, серед яких добір еквівалентної фразеологічної одиниці у мові перекладу, описовий стилістично нейтральний переклад, а також проміжні варіанти. Приклад добору еквіваленту: *Можє бути, що се станеться ниткою Аріадни, котра виведе мене з темного лабіринту забуття* (І. Франко). – *It may be that this fact will become the thread of *Ariadne that will lead me out of the dark labyrinth of oblivion...* (І. Franko). Для створення образності у тексті оригіналу використовується міфологічний персонаж та алюзія на відомий в українській культурі давньогрецький міф. Зважаючи на значне поширення давньогрецьких міфів, використання цього ж образу у тексті перекладу зберігає образність самого

фразеологізму. Хоча для підсилення такого ефекту перекладачка використовує коментар у глосарії, у якому коротко надає інформацію про зміст згаданого міфу. Різниця у мовних картинах світу зумовлює неможливість точного перекладу всіх фразеологічних одиниць. Відхилення від авторського ідіолекту у підвибірці по фразеологізмах відносно високе – 41,7 %.

Широке використання діалектизмів в оригінальних текстах часто не несе стилістичного навантаження, оскільки є звичним способом висловлювання автора. З іншого боку, англійська мова характеризується наявністю великої кількості соціальних діалектів, не властивих українській мові. Тому діалектизми у текстах Роми Франко передаються переважно за допомогою стилістично нейтральної літературної лексики, наприклад: *Він зійшов із скосогору і наближався до греблі* (Б. Грінченко). – *He walked down the slope and approached the dam* (В. Hrinchenko).

Лексика, позначена як емоційна, викликає найменше труднощів при перекладі, якщо в обох мовах існують аналогічні явища – як от первинні та вторинні вигуки, а також, меншою мірою, велика частина лексем, що мають відповідну семантику. Найбільше труднощів у перекладі українських текстів англійською мовою становить стилістично марковане використання афіксів. У текстах перекладів широко використовуються різні способи компенсації за допомогою властивих англійській мові засобів – переважно додавання лексики з відповідною семантикою, а також засоби контексту. Наприклад: *Край села стояла хата поганенька...* (Б. Грінченко). – *At the edge of the village stood a wretched hut...* (В. Hrinchenko). Ступінь відхилення від авторського ідіолекту при перекладі визначено на рівні 21,3 %.

У дисертації також зазначено, що перекладачка активно залучає коментарі, які у раніших виданнях (6 томів перекладів жіночої прози) знаходяться безпосередньо у тексті, у пізніших (11 томів чоловічої прози) – винесено у глосарії.

Таким чином, числове значення змінної s , якою у роботі позначено умовний відносний ступінь відхилення від авторського ідіолекту, залежить від значень відповідної змінної у кожній підвибірці $s(s_n)$, де n – номер підвибірки, який перебуває у межах $1 \leq n \leq 8$, а значення s обмежується так: $2,7 \leq s \leq 47,1$. У результаті обчислення середнього значення для цієї величини отримано результат: $\bar{s} = \frac{3,2+2,7+37,6+47,1+19+21,7+41,7+21,3}{8} \approx 24,3$. Зроблено висновок про суттєвий ступінь відхилення від авторського ідіолекту у перекладі, який, проте, в цілому не зменшує художньої цінності перекладених творів.

ВИСНОВКИ

Розроблена методика дослідження передбачала комплексне дослідження тексту перекладу разом з оригінальним текстом із залученням суміжних рівнів – культурологічного та літературознавчого – і дозволила отримати ряд результатів.

Визначено основні ознаки ідіолектів авторів оригінальних текстів – Б. Грінченка, Г. Хоткевича, М. Коцюбинського, Л. Мартовича, І. Франка, О. Кобилянської та О. Пчілки. Період межі XIX-XX століть є цікавим для читачів та дослідників тим, що в Україні літературний процес розвивався не за традиційним для європейських літератур шаблоном, оскільки у ньому довго знаходили поєднання комплексні за своєю структурою напрями народництва та модернізму. Твори Б. Грінченка тяжіли до народництва, М. Коцюбинський, О. Кобилянська створювали модернові тексти, текстам інших авторів притаманні риси обох напрямів.

З'ясовано роль Роми Франко у формуванні сучасного корпусу англomовних перекладів класичної української літератури. Для поширення своїх перекладів Рома Франко заснувала власне видавництво Language Lanterns Publications, яке публікує та реалізує перекладні видання та існує за рахунок прибутків від реалізації цих видань та благодійних внесків. Перекладацький доробок Роми Франко становить 24 томи. Спектр перекладених текстів досить різноманітний, проте охоплює далеко не всі епохи української літератури – це переважно мала та середня проза межі XIX-XX століть, а також невелика кількість текстів радянської доби і один твір дитячої літератури кінця XX століття. Вибір текстів саме цієї доби є типовим для перекладачки, тому він дає більше можливостей для вивчення її ідіолекту.

Для проведення стилеметричного дослідження трансформацій в межах семантичного аспекту мовностилістичних особливостей текстів перекладу української прози англійською мовою запропоновано комплексну методику, згідно з якою досліджено відхилення від авторського ідіолекту в межах його семантичного аспекту в комплексі за його двома окремими компонентами – лексичним та лексикографічним. Для системного представлення результатів дослідження лексичний компонент розглядався за окремими параметрами: особливостями перекладу власних назв, форм звертання, культурно-маркованої лексики, історично-маркованої лексики, інтертекстуальних елементів, інтергloseм, фразеологічних виразів, діалектизмів та емоційної лексики.

Визначено, що найтипівішими лексичними одиницями, що спричиняють труднощі при перекладі віддалених у часі художніх прозових текстів, є культурно- та історично-маркована лексика, а також фразеологічні одиниці.

У процесі порівняння мовностилістичних особливостей текстів Роми Франко та оригінальних текстів простежено основні тенденції трансформації мовостилю тексту при перекладі, які прямо пов'язані між спільними та відмінними рисами ідіолекту Роми Франко та ідіолектів авторів оригінальних текстів. Найменше трансформацій спостерігається при перекладі власних назв і форм звертання, більший ступінь – при відтворенні інтертекстуальних елементів, інтергloseм та емоційної лексики, найбільший – при перекладі культурно- та історично-маркованої лексики та фразеологічних одиниць. Трансформації у межах семантичного аспекту ідіолекту полягали переважно у втраті стилістичного маркування та компенсації, у більшості випадків – контекстом в межах засобів, доступних у мові перекладу, а також введенням перекладацьких коментарів у глосаріях.

У результаті з'ясовано визначальні ознаки ідіолекту Роми Франко – він характеризується, як в міру простий, із залученням значного словникового складу мови, з широким використанням різноманітних виражальних засобів, а також такий, що містить певну кількість іншомовних та інтертекстуальних елементів і характеризується різноманітністю хронотопів, незважаючи на їхні спільні риси з точки зору країни та доби, що зображається у творах. З огляду на основні риси ідіолекту Роми Франко, відзначається подібність рецепції її текстів до способу сприймання оригінальних текстів україномовною аудиторією.

Перспектива подальших досліджень вбачається у розгляді стилістичних трансформацій при перекладі інших прозових текстів, а також у межах інших напрямків перекладу. Бачиться можливим застосування прийомів формалізації для дослідження інших стилеметричних величин. Вважається за доцільне також подальше дослідження перекладацького доробку Роми Франко в різних аспектах та у комплексі.

Основні положення роботи відображено у таких публікаціях автора:

Праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Козачук А.М. Перекладацький доробок Роми Франко: загальний огляд // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2011. № 58. С. 37–40.
2. Козачук А.М. Стиль тексту з позиції перекладача // Наукові записки. Серія "Філологічна". Острог, 2012. Вип. 25. С. 58–61.
3. Козачук А.М. Особливості мовостилю малої прози Б. Грінченка, Г. Хоткевича та М. Коцюбинського (порівняльний аспект) // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія : "Філологія". 2013. № 1080. Вип. 69. Харків, 2013. С. 190–194.

4. Козачук А.М. Особливості структури та змісту глосарію збірок перекладів Роми Франко (на прикладі збірок "From Days Gone By", "Brother Against Brother", "Between the Trenches") // Наукові записки. Випуск 126. Серія : Філологічні науки (мовознавство). Кіровоград, 2014. С. 363–367.

5. Козачук А.М. Передача інтергloseм в українсько-англійському художньому перекладі // Мовознавчий вісник : Зб. наук. пр. / МОН України; Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького; Відп. ред. Г.І. Мартинова. Черкаси, 2014. Вип. 19. С. 209–214.

6. Козачук А.М. Відхилення від авторського мовостилю при перекладі фразеологізмів (на матеріалі перекладів Роми Франко) // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство) : збірник наукових праць / гол. ред. Н.Л. Іваницька. Вінниця, 2016. Вип. 23. С. 258–265.

Наукова праця в зарубіжному спеціалізованому виданні:

7. Kozachuk A. Lexicological Aspect of Ukrainian-English Translation of Short Prose of the Late 19th-Early 20th Centuries // Žmogus kalbos erdvėje. Kaunas, 2013. Nr.7. P. 505–512.

Наукові публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Козачук А.М. Реалії в контенті глосарію: зв'язок зі стилем тексту // Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація : XII наукова конференція з міжнародною участю, 1 лютого 2013 р. : тези доп. Харків : Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2013. С.155–157.

9. Козачук А.М. Прочитання українських історизмів у художніх англomовних перекладах межі ХХ–ХХІ ст. // Фаховий та художній переклад : теорія, методологія, практика : VI Міжнародна науково-практична конференція, 5–6 квітня 2013 р. : матеріали доп. Київ : Національний авіаційний університет, 2013. С. 208–214.

10. Козачук А.М. Інтергloseальність та інтергloseма у перекладознавстві // Актуальні проблеми германо-романської філології та освітній соціокультурний процес : Міжнародна науково-практична конференція, 4–5 жовтня 2013 р. : тези доп. Тернопіль : Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 2013. С. 158–160.

11. Козачук А.М. Англomовний переклад української діалектної лексики як чинник стильової трансформації тексту // Слово і речення: синтактика, семантика, прагматика : Міжнародна наукова конференція, 10–12 жовтня, 2013 р. : матеріали доп. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2013. С. 173–178.

12. Козачук А.М. Елементи формалізації у методології досліджень зі стилістики художнього перекладу // Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації (ELLIC 2015) : II Міжнародна наукова конференція, 19–20 лютого 2015 р. : тези доп. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2015. С. 309–311.

13. Козачук А.М. Комплексний підхід до аналізу перекладу художнього тексту // Актуальні проблеми філологічної науки та педагогічної практики : VI Всеукраїнська науково-практична конференція, 1–2 грудня 2016 року : матеріали доп. Дніпро : Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, 2016. С.89–92.

14. Козачук А.М. Використання кіл Ейлера у перекладознавстві // Комунікативний дискурс у полікультурному просторі : Міжнародна міждисциплінарна науково-практична конференція, 6–7 жовтня 2017 р. : матеріали доп. Миколаїв : Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, 2017. С. 182–183.

Наукові публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації:

15. Козачук А.М. Українсько-англійський переклад емоційної лексики на сучасному етапі (на матеріалі текстів малої прози) // Теоретична і дидактична філологія : Збірник наукових праць. Випуск 15. Переяслав-Хмельницький, 2013. С. 204–213.

16. Kozachuk A. Rendering Ukrainian Traditional Forms of Address into English: Translator's Challenges // Tarp Eilučių: Lingvistikos, Literatūrologijos, Medijų Erdvė: TELL ME 2013: Mokslinių straipsnių rinkinys / Red. koleg. pirm. D. Satkauskaitė. Vilnius, 2014. P. 81–91. URL : http://www.knf.vu.lt/dokumentai/failai/katedru/germanu/vukhf_satkauskaite_tellme2013.pdf (access date: 18.04.2018).

17. Kozachuk A. Text style transforming in the process of translation // Studia Philologica (Філологічні студії) : зб. наук. праць / редколегія: І.Р. Буніятова, Л.І. Белєхова, О.Є. Бондарєва та ін. Київ, 2014. Вип. 3. С.108–114.

АНОТАЦІЯ

Козачук А.М. Ідіолект перекладів Роми Франко: семантичний та стилеметричний аспекти. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.16 «Перекладознавство». – Київський університет імені Бориса Грінченка Міністерства освіти і науки України; Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, Харків, 2018.

У дисертації виявлено особливості ідіолекту перекладів Роми Франко – канадійської перекладачки українського походження. У процесі дослідження застосовано зіставлення кількісних параметрів мовостилів текстів її англійських перекладів та оригінальних творів української прози межі ХІХ-ХХ століть. Кожному автору художнього тексту притаманний власний ідіолект, який є спільною характеристикою стилів різних його текстів. Найточніший переклад можна отримати у тому випадку, коли перекладач обирає тексти авторів, ідіолект яких близький до його власного. У результаті опрацювання вибірки визначено ступінь відхилення від авторського ідіолекту у тексті перекладу – величину, яка вказує на ступінь близькості власного ідіолекту Роми Франко до ідіолектів авторів, переклади творів яких досліджені у роботі. Ступінь відхилення від авторського ідіолекту при перекладі визначено на основі аналізу різних параметрів лексикографічного та лексичного компонентів семантичного аспекту мовостилю тексту – відтворення власних назв, форм звертання, культурно-національних понять, історизмів та архаїзмів, інтертекстуальних елементів, інтергloseм, фразеологічних виразів, діалектизмів, іншої стилістично маркованої лексики.

Ключові слова: англо-канадська література, ідіолект, лексика, переклад, проза, Рома Франко, стиль, українська література.

АННОТАЦІЯ

Козачук А.М. Идиолект переводов Ромы Франко: семантический и стилеметрический аспекты. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.16 «Переводоведение». – Киевский университет имени Бориса Гринченко Министерства образования и науки Украины; Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина Министерства образования и науки Украины, Харьков, 2018.

В диссертации выявлены особенности идиолекта переводов Ромы Франко – канадской переводчицы украинского происхождения. В процессе исследования применяется сопоставление количественных параметров стилей текстов её англоязычных переводов и оригинальных произведений украинской прозы рубежа ХІХ-ХХ вв. Каждому автору художественного текста присущ собственный идиолект, являющийся общей характеристикой стилей разных его текстов. Самый точный перевод возможно получить в том случае, когда переводчик выбирает тексты авторов, идиолект которых близок к его собственному. В результате обработки выборки была вычислена степень отклонения от авторского идиолекта в тексте перевода – величина, указывающая на степень близости собственного идиолекта Ромы Франко и идиолекта авторов, произведения которых исследованы в работе. Степень

отклонения от авторского идиолекта в переводе определяется на основе анализа различных параметров лексикографического и лексического компонентов семантического аспекта стиля текста – воспроизведения имён собственных, обращений, культурно-национальных понятий, историзмов и архаизмов, интертекстуальных элементов, интергlossen, фразеологических выражений, диалектизмов, другой стилистически маркированной лексики.

Ключевые слова: англо-канадская литература, идиолект, лексика, перевод, проза, Рома Франко, стиль, украинская литература.

ABSTRACT

Kozachuk A.M. Roma Franko's Translation Idiolect: Semantic and Stylometric Aspects. – Manuscript.

Dissertation for a Candidate Degree in Philology: Speciality 10.02.16 – Translation Studies. – Borys Grinchenko Kyiv University, Ministry of Education and Science of Ukraine; V.N. Karazin Kharkiv National University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2018.

This dissertation reveals properties of Roma Franko's translation idiolect, Roma Franko being a Canadian translator, working within Ukrainian-English translation.

The text style is characterised by a specific system of words, phrases, linguistic and extralinguistic means selected under the influence on the text recipient. Each author of the literary text has their personal characteristic idiolect, which is a sort of common characteristics of their various texts styles. The translation researchers consider that the most faithful translation can be obtained when the translator selects the texts by those authors whose idiolect is close to that of the translator. Thus the idiolect of the translator is displayed on the subconscious level.

The philologists also practice consolidation of the texts in accordance with their style indicators and period of creation. On the verge of the 19th-20th centuries the Ukrainian and Anglophone Canadian literatures were under the style transformation process, the considered texts translated by Roma Franko being dated from this period. The Ukrainian literature was undergoing the transfer from Populism, integrating the features of Romanticism and Realism, to Modernism. In the Anglophone Canadian literature of the period, the transition from Romanticism to Neo-romanticism was taking place. Essential features of the text styles and national subtext in moral-ethic range of problems are common features of both literatures of the said period.

Roma Franko as a Ukrainian-English translator works in Canada and is a representative of the Anglophone Canadian literature. She contributes to popularizing the Ukrainian literature in the world and in establishing ties between Ukrainian and other national literatures by spreading her translations of the works written by many Ukrainian writers in the English-speaking countries.

The stylometric aspect of the idiolect is related to the selection of the research, which consists of two parallel extractions, the contents of one of them depending on that of the other one. Processing each parallel extraction's element has resulted in clarifying the imputed relative degree of deviation from the author's idiolect in the translation text by Roma Franko. The obtained result of the imputed relative degree of deviation from the author's idiolect indicates degree of relationship of Roma Franko's idiolect and that of the authors of the texts under research in the thesis (less value of the variable indicates larger degree of relationship).

The semantic aspect of the text style was considered from the point of view of two separate components – the lexical one (rendering proper names, forms of address, culturally and nationally marked lexical units, historic and archaic lexical units, intertextual elements, interglossemes, phraseological expressions, dialect units of lexicon, other stylistically marked lexical units (such as interjections, emotional, low style units, etc.) and the lexicographical one.

The research has shown, that the degree of deviation from the author's idiolect makes 3.2 per cent for proper names, 2.7 per cent for forms of address, 37.6 per cent for culturally marked lexical units, 47.1 per cent for historically marked units of lexicon, 19 per cent for intertext, 21.7 per cent for interglossemes, 41.7 per cent for phraseological units, 21.3 per cent for emotional lexical units.

The translator is active in incorporating comments in the texts. The earlier editions contain the translator's comments directly in the text; the latter ones are characterized with the comments placed in the glossaries. All comments make lexicographical component of the idiolect's aspect under research.

The average value of the imputed relative degree of deviation from the author's idiolect in all extractions makes 24.3 per cent.

The Roma Franko's texts style being extended to her translation idiolect is outlined as fairly simple, with incorporation of the considerable word-stock and large usage of expressive means. The idiolect is also characterised by intertextual elements and those in foreign languages, there being various chronotops. Due to essential features of Roma Franko's translation texts style, it can be stated, that their reception tends to be similar to that of the source texts by contemporary Ukrainian readers.

Key words: Anglophone Canadian literature, idiolect, lexicon, prose, Roma Franko, style, translation, Ukrainian literature.

Підписано до друку 23.08.2018 р. Формат 60x84 1/16. Папір офс.
Друк офс. Автор. арк. 0,9. Тираж 100 екз. Замовл. № 51. Ціна договірна.

Видавництво та друк – Інформаційно-видавничий центр УБЕНТЗ Товариства «Знання» України.
03680, м. Київ, вул. Велика Васильківська (Червоноармійська), 57/3, к. 314.
Тел. 287-41-45, 287-30-97. E-mail: znannya-real@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК №217 від 11.10.2000 р.